

Pest, augusztus 26-án 1855.

A „Vasárnapi Újság“ hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. —
Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz

küldve vagy postai úton a „Politikai újdonságokkal“ együtt csupán csak 3 ft pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Újság“ kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Életképek a mai napokból

JÓKAI MÓRTÓL.

II. Gonosz háznak gonosz vége.

Ugy hull az ember, mint az őszi légy.

Mint a mezők virágai, vagyunk; ma élet és virulás, s ha a szél rájuk fútt, menten elhervadnak.

Ugy hozzá szoktunk már a balesethez, hogy szinte sajnálkozni sem tudunk egymáson. Ma megszorítók jó barátunk kezét s holnap fáklyát viszünk koporsója mellett; ma még együtt vígadtunk, mulattunk, s holnap odakinn látogatjuk meg őt a temetőben, — vagy látogat ő minket.

Ki volna olly vakmerő, hogy egy új reggelt merjen ígérni magának?

Isten kezében vagyunk mindnyájan s ki merné azt mondani, hogy nem jó minekünk ott lennünk?

Legyünk nyugodtak, legyünk készek arra, a minek jöni kell! Azokban a szomorú sorokban, miknek minden betűjét egy-egy sír képezi, Isten beszél hozzánk : a ki azt mondja nekünk a halálharangok kondulásában, a temetői szekerek morajában, a temetők némaságában, hogy semmi sem tartós, csak a szeretet az.

Azért legyünk jobbak, mint voltunk eddig. Szeressük az Istent, embertársainkat, a hazát és mindent, a mi azt érdemli, mert nem tudjuk, hogy meddig van időnk szeretni.

Annai kedves ember elhalása után, annyi megsiratott áldozat között, történt egy olly megrázó példa-eset, a melyre azt mondja minden ember : „Ime az Isten keze ez! lám a boszuálló Úr látogatását!“

Volt egy nagy városban egy kis alacsony ház; de a mely házban még is többen laktak, mint a melyik legmagasabb; ismerték azt különösen az ifjak és sokan átkozva hagyták el küszöbét; de minden átok daczára ismét újak jöttek helyettük és jó kedvvel mentek és átkozódva jöttek vissza; ha minden átokból csak egy kö lett volna abban a küszöbben, nem lehetett volna azon az utcán járni.

Bűn volt és förtelen, a mi ott szülemlék, családok romlása, ifju éltek veszedelme, a szívbeli pestis! A bölcs emberek azt mondják, hogy ilyen házaknak is kell lenni a világon.

A hol az emberek elfelejtsék a világot, bajaival, gondjaival, a hol levetesse kiki emberi kötelességeit. Ha beteg család van otthon, ide nem hallik nyögése; ha koldus könyörög, fázik, didereg ottkünn, ide nem hallik panasza, ha a fél országot csapás csapásra éri, ki hallaná azt itt pohárcsörgés, vidám kacagás közt!

Mikor legjobban dühöngött a városban a halálhirdető járvány, mikor a megrettent nép legjobban látogatta a templomokat; akkor volt a vig háznak is legnagyobb kelete! Ott volt vigság, ott volt bú elfeledés, reggeltől estig és estétől reggelig. Hadd imádkozzanak mások, a bölcsek élnek a világot.

És ime egy napon, midőn legvigább volt a multság, megjelenik ama hivatlan vendég, a ki láthatlanul jár keresztül a bezárt ajtókon s nem kér bebocsátást, nem vár jó fogadást; hanem odaül a legnagyobb uri asztal mellé, midőn legvigább vannak; és a hol ő megjelent, elsápadnak ott az arcok.

E rettenetes vendég neve : a cholera.

A legkicsapongóbb kaczagás közepett elsápadni látták a vigadók a legrózsásabb arcot, elkékiült, elzöldült az és a piros rózsák nem voltak egyéb, mint egy halott arczóra festett máz!

Ah! ez lehetett a rémülés, ez lehetett az ijedség! A kiivott pohár fenekén ült a halál!

És másnap, a kik a vigalom és gyönyör párnáit keresni jöttek, — találtak koporsót.

És harmadnap — ismét koporsót találtak.

És negyednap találtak — két koporsót.

És egy hétig mindennap találtak koporsót a háznál.

Egy hét múlva azután nem találtak semmit. Be volt zárva a ház. Az utolsó vig lakó is kihalt belőle. Még most is be van zárva.

Senki! senki! még egy oktalan állat sem maradt benne élve. Még az idegen is ott vészett a ki benne meghált. És most borzadva gondol mindenki a bezárt ablaktáblákra.

Illyen ítéletet tartott az Úr, az ezernyolczszáz ötven ötödik esztendőben, a midőn nagy sirás volt mind az egész hazában és haltanak jók és gonoszak az öldöklő angyal lehelletétől.

Élni nem jutalom, meghalni nem büntetés, ha Istentől jó ez; de büntetés van azon gondolatban; „miként meghalni?“

Tanuljunk úgy élni, hogy midőn meghalunk, megsirassanak bennünket; ne pedig azt mondják halálunkra :

„Ime az Úr keze! Ime a boszuálló Isten látogatása!“

Mi a magyar akadémia?

(1854.)

E nemzeti közintézettről is jelen hírlap olvasói közül kevesen ápolhatván annak nagyszerűségéhez és méltóságához illő tiszta, világos fogalmakat : korszerű czikkel véltem szolgálni, midőn annak írásához tollamat tintába mártogattam. Magától a tisztelt akademiától pedig előre bocsánatot kérek, ha az áldott nép kedvéért egyszer őt is hírlapi czikkhez tárgyul venni bá-

torkodtam, és ha talán szent buzgóságomban egyet mást az iskolából kicsacsogtam.

Ez intézetnek is legelőször czime és *elnevezése* iránt halljunk felvilágosítást.

Hajdan *akademia* nevet viselt, a régi görög nemzetnél az a főiskola-épület, mely Athéne főváros közelében tőle $\frac{1}{4}$ mérföldnyi távolságra, egy berkes tért foglaló nyilvános diszkertben *Akademosz* nevű építő-mester által hozatott létre, és a melyet a város Platónak, mint kebeléből született nagy bölcsésznek átengedett tanításra. E kertben hallatta aztán Plató főséges leczkéit a hozzátóduló görög ifjusággal; ő maga is lakását abban tartván. Barthelemy, az ő remekművében (*Anacharsis utazásai Görögországban*, II-dik köt. 78. l.) e kertről azt jegyzi meg, hogy a bejárású ajtónál *Amor*-nak, a szerelem istenének képe és oltára volt felállítva; belől pedig Minervának és más sok istenségeknek szobrai diszelegtek.

Jelen korunkban e czim, minden európai mivelt nemzeteknél két értelemben szokott használtatni, kifejezvéen 1) az összes tudományok és főtanodák egyetemében vagy kívül magán valamely szaki főtanodát, pl. a hittanok, jogtanok, orvosi tanok akademiáját; 2) tudós férfiaknak egyesületét és társaságát, megállapított szabályok szerint és bizonyos czélra, péld. a magyar akademia, a nemzeti nyelvnek művelésére.

Ezen utóbbik értelmezést kell tehát vennünk, valamikor *magyar akademiáról* hallunk vagy olvasunk. Annak alaprajza és rendszabályai, mindgyárt felállítottása évében (1831.) 3300 diszpéndányban, 4-edrétben kinyomva, a két hazában minden világi és egyházi hatóságokhoz megküldettek, tudomás és elismerés végett, — de kevesektől megolvastva, *ad acta* eltétetve rejlenek az irattári csomagokban. De

Nemzetiségünk főkinése a nyelv iránt, hazánkban a buzgóság pár évek óta lángoló tüzzel és új erővel felébredvén, az irodalom és az atyák által országgyűlésileg felállított magyar akademia, megifjudva viszik előttünk a nyájasan égő szövétneket. Nemzetünk soha ennyi ifju költészt, ennyi eredeti regényszerzőt, ennyi írói és tudományi kapacitást nem érszített kebeléből, mint a mennyien, — nekünk, maholnap elhunyt agg íróknak, bágyadt lelkünket felvillanyzó örömeinkre, — néhány évek óta előlépnek. — Nincs hirlap, sőt nincs egy száma hirlapjainknak, mely e térről ne hozna valami kellemes újdonságot. Az akademiának épen, — valamint a színészetnek, — minden hirlapban állandó czikk van szentelve. Sokszor olvassuk, hogy a magyar akademia ekkor és ekkor gyűlést tartott: de hogy e szó alatt miket kellessék gondolni, azt ismét kevesen tudhatják. Az a *magyar akademiái gyűlés* valami dicső dolog, melyet színről színre látni és hallani kell, szemmé, füllé kell lennünk, hogy nagy beese szerint róla ítélhessünk. De vajjon hányan élvezhetik e szerencsét! Ez élvezetnek némü pótlékául tehát tessék t. cz. olvasóimnak e kis együgyü czikkkel mulatkozni.

Már a *hely*, hol az tartatik, Pest városa legszépbei közé tartozik: u. m. Trattner Károlyi István-féle háznak első emeletében, az uri-utca felé. A gyűlésterem, a József nádor mint pártfogónak képével ékesítve, füstött falakkal, parketos pallózatra. Középen a diszes hosszú asztal zöld posztóval bevonva; több helyen felrakott író-szerekkel ellátva, és ülő székekkel környezve. A falak tövében is mindenütt szőnyegezett padozat fut körben, vendégeknek. E padozatot mégis középen, az ablakok felől, megszakasztja a szószék, néhány lépcsővel felemelve. Elöl csinteljés nagy karszékek az első és második rangú elnök uraknak, kiknek jobbjára felül ülnek a tiszteletbeli tagok, bal kézre a két titoknok és a rendes tagok. Az elnöki szék mögött áll a szép kis szavazási asztal, melynek majdnem minden gyűlésben adnak dolgot. Az asztalka fölött, zárt ládikák állnak jobbra balra, és közöttük egy nyílt lyuk a benyulandó kezeknek. A jobbról álló ládikának felírása: *Igen*, — a balogé *Nem*. Szavazáskor aztán a jelenlévő tagok székeikről gyorsan felkelnek, az asztal-fiókban találtató golyócskákból kiki egyet vesz, s a lyukon benyulva vagy az *igen*-es vagy a *nem*-es ládikába veti, titkon, látatlanul. Végződven a golyó-hányás, a ládikák kihuzatnak, a golyók számba vétetnek, s kész az eredmény ártatlanul, kevés pereznői idő alatt.

A teremhez 3 előszoba vezet, mind diszes butorzatokkal, melyek belsőjében, mint a titoknok irodájában többnyire mindig találhatsz tagokat, működésben. A legkülsőbb előszobában pedig az akademiái szolga tartózkodik huzamosan, ki a teremet látogatóknak mindent szíves készséggel megmutat. — Ugyan a Károlyi-házban, találtatik az akademiának irat- és könyvtára is. Mindenüvé vörös márványlépcső visz fel.

Gyűlésekről lévén a szó, azok osztályi (kis) összes, igazgatósági és nyilvános közgyűlések. Ez utolsók, hirlapok útján is előre köztudomására juttatnak mindenkinek, és az egész nagy publicumnak nyitva állók. Itt leginkább csak a kis gyűlésekre szoritkozunk, mint legujabb szerkezetükben kevésé ismeretesekre.

Kis gyűlések éven át, — a kéthónapi nyári szünidőt kivéve, — tartatnak minden héten egyszer, egy óráig sőt tovább is, az elnöktől meghatározott napon, többnyire szombaton, reggeli vagy estvéli órákban, a tudományok hat osztályai szerint. Ezek pedig: nyelvészet, philosophia, matematikai osztály, történelem, jog- és természettudomány. E szakokban renddel felváltva következnek a kis gyűlések, vagy a mint egyik, másik jobban szükségeltetik. Az illető r. tagok, sőt a levelezők is, helyben, a titoknok által egy körlevéllel meghivatnak az elnök nevében, — kik mindenkor nem eléggé dicsérhető buzgósággal, pontosan megjelennek, annyi számmal, mennyi a szükségeltnek *minimumát* a kilenczet mindig fölülmulja 20—30-ig. Példásan megjelenik a lelkes gróf elnök ur is, ha Pesten van. Pesten nem levén, helyt áll a másod elnök. Midőn pedig történnék, hogy a fővárostól mindkét elnök távoznék, akkor a jelenlévő tagok választanak helyettes elnököket a tiszteletbeli tagok közül, — az idősbiket rendszerint. — A kitűzött óra ütven, a gróf elnök fényes equipage-án ott terem, megy a gyűlés teremébe egyenest, követik az előszobákból utána sereglő tagok, letelepülnek mindnyájan; az ajtókat a szolga által betéttetnek, és a gyűlés elkezdődik. Nemtag és vendég csak az elnök engedelmével léphet be. Sőt bármi előadandó tárgyak is a titoknok hire tudta nélkül nem történnhetnek.

Most jövök a legérdekesebb pontra, a *kis gyűlések tárgyaira*. A gróf elnök szól elsőben, ha van neki mondandója, pl. időközben felső hatóságokról hozzá érkezett rendeletek, stb. eff. De többnyire a titoknok hozza magával az időközben felmerült újdonságokat, és teszi róluk jelentéseit. Ő vezeti fel a vendégeket (ha illyek vannak), külföldi utazókat, vagy vidéki honfiakat, kik Pesten időzvé az acad. gyűlésben részt venni kívánnak. Jelentkeznek pedig néha nagyérdéki vendégek, minő volt 1850-ben. Aug. ama híres chinai missionarius Gützlaff Károly, ki egyszersmind jeles felolvasást is tartott németül a chinai nyelvről; a Dzungarokról, mint chinai birodalmi népfajról, stb. Ugyan a titoknok nyújtja be az akademia költségén messzre külföldön utazó tagtól haza küldött tudósításokat időről időre. Továbbá ő jelenti, ha valamely tagnak halála történt, és rövid emlék-beszédet tart fölötte. Ő mutatja be a külföldi akademiák kölcsönben megküldött actáikat, a befolyt ajándék-könyveket. Ezek után, — vagy midőn semmi előadandó nincsen, a letelepülésre közvetlen, a kész munkával jött tag egyenest a szószékbe lép és olvasást tart, minden közbeszólás nélkül. A felolvasási művek pedig tudósnál tudósabbak, — néha töménytelen vizsgálódások, vas szorgalom, fáradság, költség és idő-áldozatnak olly eredményei, melyeken elbámul az egész gyűlés, pl. Magyarország hajdani tengeri viszonyairól, — a Dunának régi Ister nevééről, — a kozár népről, — a fin és magyar nyelv feltünő hasonlóságáról, — a velencei tó fölötti szirt-bokrokról, mint svéd modoru (*Runamo* nevű) emlékekről a kőorból, . . . stb. eff. Többire legyen tudva minden hazafiak előtt, hogy a magyar akademiának főczélja, hogy a minden szaki tudományokat és szép művészeteket — magyar nyelven mivelje és terjeszse; — aztán, hogy a magyar nyelvet, mint a főczélra egyedül használható eszközt, mivelje, gazdagítsa, tökélyesítse. Politika és valás a magyar akademia termeiből kizárva.

A kis gyűlések végbe vitt dolgai, időrend szerint nyomtatásban is kiadatnak *Akademiái Értesítő* czim alatt, melynek példányai a tagoknak ingyen megküldetnek füzetenként; de mint

bolti cikkek, egész évfolyamokban bárki által is megvásárolható. — Járnak az *Értesítővel* több érdekes rajzok köre metszve, a tudós előadások felvilágosítására. A kinyomott értekezések pedig mindenkor titkos szavazás útján ítéltetnek el, kinyomásra méltóknak: melly szerencsében korán sem részesül minden felolvasás. Azt is mutatja az *Értesítő*, hogy bár többnyire az abstract mély tudós vizsgálódások nyerik el a kinyomathatási szavazatok tulnyomó számát: mindazáltal néha jönnek szönyegre és kinyomathatnak közéletbe vágó tárgyak is, millyen pl. az 1851. 1852. Értesítőben egész terjedelme szerint napfényre bocsátott tudós értekezése dr. Gebhardt Ferencz r. tagnak, a *tehnéhmilőről*. Igen óhajtható volna pedig, hogy valamely pesti népiró, ki az akad. Értesítőket pontosan és azon melegében olvashatja, — nem úgy, mint mi vidékiek, — időnként közölne azokból a „Vasárnapi Ujság“ hasábjain oly kivonatokat, melylyekből láthatná a nagy olvasó közönség is, miszerint a nemzet választott fiai a nyelvnek megtörését és idomítását az elvont mély tudományos tárgyakon kívül közéletre vonatkozókon is gyakorolják. Nem bánandják (reményem) maguk a t. akademiái urak is, ha becses műveik, — mellyeket most csak igen kevesen olvashatnak, — az akad. közlönyből kiemelve olvasottabb hirlap térére áttétetnek; és ha az ő isteni tápszereikből juttatik néha izlelőül egy falatka ambrózia a népnek is.

Az *igazgatóság gyűlésében* csak az illető osztályu tagok ülnek össze, akkor, a mikor kivántatik, — az akademiának kormányzási és anyagi ügyeiben tanácskozándók. Oly hűkeblű tekintélyes hazafiak ülnek itten, kik az akademia föntartására részint maguk is pénzaldozatokkal járultak, részint az akademiának szintén első alkotói. Ez zárt gyűlés, mellybe Te, tisztelt olvasóm be nem mehetsz, — hanem ha honod iránti szerelemből Jupiterként arany esővé átváltozol. Azért ha Téged Isten a haza földének dus javaival áldott sokak fölött: buzdulj fel e sorok olvasása után a nemesjóltevésre, és az itt ülő főrangu honfiak utánozására. Alapíts egy kis tőkét Te is e dicső intézet gyámolításához, nyujtsd be azt ide, és kedves vendég leendesz, neved a halhatatlan nevek közt beiratik az akademia évkönyveiben főnmaradandó örök emlékül. Egyébiránt e gyűlések hirlapok útján előre tudatnak az összes nemzeti publikummal.

Ezek után következik a *nagy gyűlés*. Ez mind a négy rendű tagoknak, — helybelieknek és vidékieknek, — összeségét ábrázolja, és nyitva áll nem tagoknak is. Évenként csak egyszer hivatik össze, és eltart 14 napig is, — mellyek közül a végső nap az egész nagy publikumnak szenteltetik, teljes ünnepélyességgel tartatván meg, a nyomásban kiosztott program (előrajz) szerint. Történt ez utólszor 1848-ban, melly év óta ez a gyűlés ideiglenesen megszűnt. És ez valami sajtósági lélekemelő látomány, mellyet élvezni be megy minden, ki csak befér a terembe, hol e gyűlés tartatni hirdettetik. És ide bemenni, te is t. olvasóm, el ne mulaszd; — ha Pesttől távol lagnál is, oda akkor elutazni ne tiltsd se fáradságodat, se költségedet. Mert mondom néked, hogy oly égi jelenetet földön, nem láttál még életedben. Ott együtt látod a haza felkent fiainak, a tudósoknak gyönyörű karát, fénykoszorus fejeikkel; felékesítve mind az öt talentomokkal. Ott mintha az Olympusról Apollo szállt volna alá teljes kíséretében, a muzsákkal és minden szelidebb istenségekkel; — kik társaságában úgy érzended magadat, mintha az egész szellemi világ az egekől hozzád közelebb hajolt volna. A közgyűlés után az elnökök a megjelent tagokat és ügybarátokat grófi módon megszokták vendégléni.

Az akademia tagjainak *személyzetét* illetőleg: annak számát csak hozzávetőleg adhatom, az évenként megjelenni szokott *Névkönyv*, 1848. óta megszűnővén; — azonban a kétszázat mégis meghaladja bizonyosan.

Rangukra nézve négyfélék: igazgatósági, tiszteletbeli, rendes munkásságban álló, és levelező tagok. Határozott száma az elsőeknek 25, a másodikoknak 30, a rendeseknek 40; — csak a lev. tagoké határtalan. Mindnyájukat maga az akademia választja titkos szavazatok útján, tagságra érdemesült hazafiak közül, a két hazának minden megyeiből, népfajaiból, egyházi, világi és katonai rendeiből, — a bevett keresztyén vallásu minden felekezetekből. Külföldön lakó jeles férfiak csak tiszteletbeli

és levelező tagsággal diszesítettnek. Legtetemesb szám, a tagok, az akademiának állandó székhelyén, Pesten lagnak. Tagságért kérlevelet nyujtani tiltva van.

Mivel pedig t. olvasóm még azt is igen szeretné tudni, vajjon mi lehet az akademia tagjainak *fizetésök*: tehát arról is sugok nekik itt valamit. „Elnökök, igazg. és tisztel. tagok fizetése: méltóságaik fénye, — jutalmuk: a nemzeti ügynek szolgálhatóság,“ — így szólnak a rendszabások. Rendes tagok, fő és altitkár, ügyész, pénz- és könyvtárnok évdijakat huznak fokozat szerint, pl. a legterheltebb hivatalnok, a főtitkár is, nem többet, mint csak 600 pftot. Az irnokok és cselédek, az elnökség által fogadtatva, hasonlólag az akad. pénztárból veszik béröket.

Uj tag választatván, a tagok szavazása vagy az igazgatóság kinevezése útján: annak erről külön oklevél adatik ki, mit ismét kevés olvasóm láthat. Vétetik ahoz fél iv median papir, mellyre köfelirási alakban és stilben, im e szöveg áll lithographirozva, — (pl. az enyimre): „Első Ferencz, felséges ausztriai császár, Magyarország apostoli királya, kegyelmes jóváhagyásával, az ország törvénye rendelkezéséből, a magyar nyelvnek minden tudományban és szépművészségben gyarapítására felállított nemzeti tudós társaság N. N. urat, a magyar nyelv és literatura elősegítése tekintetéből, közakarattal levelező taggá választá, és ezen oklevél erejével társának ismeri, közremunkálódása által a társaság java és disze előmozdítását reménylővén. Pesten sept. 14. 1835. József, nádorispán, mint pártfogó m. k. Gróf Teleki József előülő m. k. Döbrentei Gábor m. k. titoknok.“ (Acad. pöcsét helye.) Az oklevél egy fahengerre tekercseltetik, végein szalagfogatókkal. A hosszudad ládika, mellybe az aztán fektetve jön, magyarhoni termésű kőrifa-gyökérből készült, sárga, habos politurával, belül piros biborral béelve, alatt bevonva zöld posztóval. Hozzá a különös gépezetű závárocskának kulcsa, lillaszínű szalagon a ládikára köttetik. S így küldetik az minden uj acad. tagnak házához bérmentesen, hol bizonyosan a legbecsesebb házi kincsek között őriztetik. Az oklevéllel együtt jár ajándékul egy példány akademiái alaprajz és rendszabások.

Végre a magyar akademiának eredetére és *föntartására* térvén: ez nem az ország költségén, hanem egyes hazafiak hő buzgósága által hozatott létre, s ugyan az által is tartatik fön. E sorsa biztosítva nyugszik azon pénzalapítványokon, mellyeket első négy alkotói, u. m. Szécsényi István, Vay Ábrahám, Andrassy György és Károlyi György gróf urak az 1825-ki országgyűlés színe előtt bevallottak és letettek; — s a mellyek utóbb több nagybirtoku és főrangu hazafiak által, az elragadó példákat követve, növekedést nyertek és folyvást nyernek; — lassanként annyira gyarapulván, hogy az 1845-ki, névkönyvekben kinyomott utolsó számitás szerint már 300 ezer pftot túlhaladtak. De a mult évek kártékony rázkódtatásait az akademiának töképenze is kényszerült érezni fájdalmasan, és a társaság jövedelmei igen tetemes csökkenést szenvedtek; úgy hogy jelenleg e nagyszerű intézet sok üdvös feladataiban és működéseiben, szükséges pénzhiány miatt gátoltatik. Nincs még az akademiának saját épülete is. Azért az akademia rendszabásainak egyik pontja, nem koldulva, hanem erős bizalommal feltéve a további gyámolításokat imigyen szól: „Az akademiának pénztára, valamint nagylelkű hazafiak áldozataiból eredett, úgy ezután is illy adakozásokból várja főképen öregbülését.“

Ennyit e hirlap hasábjain. A ki *többet tudni* óhaj, keresse fel és olvassa meg az akademiának alaprajzát és rendszabásait. — A tagok számára szolgálnak még a rendszabások módosítva 1845-ben; valamint az évenként megjelent *Névkönyvben* található részletes utasítások és a körlevelek.

És most *író társimhoz* még néhány szót. Levén már nyelv-akademiánk, hódoljunk e tekintélynek egész tisztelettel. — Reá nézzenek szemeink, mint az irodalom téréen hangadóra és vezérre. Legyen az nekünk, elénkbe kitűzött zászló az egyesülésre és fénytörny a bátorságos haladásra. Kövessük ezt uraim; és irigység, török átok daemonai társulatunk szentélyéhez ne férkezhessenek soha.

Te pedig, magasztos intézete nemzetemnek, igazi szülöttje a hon plátói szerelmének, — vedd hálás idvezlésemet és legszebb papi áldásomat. „Az Ur áldjon meg tégedet, és őrizzen meg té-

gedet. Az Ur világosítsa meg az ő szent arcját terajta, és fényesse dicsőséget mind az idők végezetéig. Nekem viszont, hanyatló csekély tagodnak, engedje kegyelmesen, hogy ismét elköltözvén, szépen virulásodról örömhirt vihessek az elhunyt apák szellemeiknek, kik e testben olly szívszakadva kívánták látni, a miket mi látunk, de nem láthatták; — hallani, a miket mi hallunk, de nem hallhatták.“

Edei Illés Pál,
magyar akad. lev. tag a philos. osztályb.

Garay János.

Garay János született Szegszárdon Tolna megyében 1812. oct. 10-ik napján. Atyja ki szeretett János fiát túlélte, egyszerű, de köztiszteltetben álló polgár, huzamos ideig árvagyám hivatalt viselt kisebb rendű kereskedése mellett. Legelső iskolai oktatásban, anyavárosában részesült Garay János, majd 1823 — 1828-ig Pécsen tanult, végre 1829-ben a pesti egyetemre került, hol az akkori nagy hirben volt tudós Horváth István, mint a magyar irodalom tanára mélyebben ható nyelvészeti vágyat gerjeszte a szorgalmas ifjában, s mindez, mind a költészet iránt napról napra élénkebben gerjedező hajlama kedvező tanyájává tették Garaynak az egyetemi könyvtárt, hol tudományszomjának enyhítésére számtalan tiszta forrást lelt, mellyeket nagy szorgalommal használt is.

Költészet iránti kiváló hajlama már pécsi tanuló korában kezdett fejlődni, már ott tanuságot tőn arról, milly nagy becsben áll előtte szép zengzetű édes anyanyelvünk; a mit azzal bizonyított; hogy a latin (deák) nyelvű iskolai feladványokat többnyire magyar versekben is megírta. Legelső munkája, melly nyomtatásban megjelent „Emlékáldozat“ című alkalmi költeménye, mellyet tanuló társai közköltészen nyomattak ki. Szinte tanuló korában kezdett „Csatár“ című hőskölteményéhez, melly 1834-ben jelent meg, és legelső nagyszabású műve. — Már 1833-ban a „Regélő Hőnművész“ segédszerkesztője volt Garay, mellynek 1836-ig sok jeles munkával emelvé becsét. 1837-ben a „Rajzolatok“ szerkesztésében is részt vett, 1842, 43- és 44-ben pedig a „Regélő“-nek felelős szerkesztője volt.

Nem volt valamirevaló szépirodalmi lap, folyóirat, vagy diszszekönyv, mellyet Garay ne gazdagított volna évről évre növekvő érdekű és becsű munkáival.

Bár kiválóképen a lyrai költészetre fordita legtöbb tanulmányt, s leginkább e szakban remekelt; irt egyéb munkákat is. A magyar akademiának 1835-ben „Csáb“ 5 felvonásos szomorujátékot nyújtott be, mellyet a bírálók dicséretesnek találván később „Jós ige“ czimvel került Budán színpadra. Ugyanez évben Gaál, Vajda, Tóth Lőrincz és Szigligeti-vel eredeti színművek írására szövetségzén, megírta „Árboez“ 5 felv. szomorujátékot, melly a társulat drámagyűjteménye II. kötetében jelent meg. „Országá Ilona“ „Utolsó magyar Khán“ Báthory Erzsébet,

mind Garay tollából származott szindarabok. — 1845-ben „Tollrajzok“ című beszélgyűjteményt adott ki; irt „Magyar és német beszélgetéseket“ is tanulók számára, mellyek 5-ik kiadását most hirdeti Heckenast Gusztáv. — Szerkeszté az „Emlény“ című zsebkönyvet három év folytán és a „Hajnal“ című almanachot. Alig folyt le év melly e munkás költőnk egy-egy új remekművével ne gazdagította volna nemzeti irodalmunk kincstárát. Legelterjedtebb különkötetű munkái valának: 1843-ban megjelent, „Versei gyűjteménye“ a „Tollrajzok“ „Frangepán Kristóf-né,“ „Árpádok“ „Balatoni kagylók“ és „Szent László“ két kötetű hős költeménye. Összes költeményei egy nagy diszkötetben 1854-ben már a kiszenvedett halála után jelentek meg, mellyekből még alig kapható néhány példány.

Ennyi munka, ennyi szorgalom alig volt elégséges arra, hogy Garay szerény háztartásának napi szükségét fedezze. — Pedig a milly egyszerű tiszta volt gondolkodása, olly egyszerű életet is élt. Minden fényüzése könyvekből s abból állott, hogy gyengéden szeretett nejének s gyermekeinek, ha szerét tehet,

szeretett valami megelégetéssel örömet szerezni.

— De senki se gondoljon ezen örömei tárgyaul drága fényüzési cikkeket hiu piperét, vagy más ezekhez hasonló dolgokat, az egyszerű családi élet ártatlan kedvteléseire szorítkoztak azok; mert magyar költőtől, nem is telik fényezés, s ha telt is volna, Garay, a tiszta keblű, józan eszű Garay nem birt volna soha tiszta örömet találni a hiúság áldozataiban.

Nem hiányzott Garay Jánosnál már életében is a közelmérés, köztiszteltet. Már 1839-ben midőn Pozsonyból, hol a „Hirnök“ politikai lap szerkesztésében vőn munkás részt egy év folytán Pestre visszatért, a tudós társaság is, a Kisfaludy-társaság is kinevezte őt tagjává. Költeményeit megtiszteltetésül fogadták a szépirodalmi lapok, nagyobb munkáit örömmel adák ki a könyvkereskedők, de mindezek mellett alig

részesült a megbecsülhetlen munkák szerzője annyi anyagi haszonban; hogy napi szükségét fedezhesse azokból. Ha Garay francia vagy angol író lett volna, az ő határozott iránya, némes szelleme, tiszta felfogása, termékeny elméje, ragyogó tolla, lankadatlan szorgalma és egyszerű életmódja mellett tetemes vagyont hagyott volna családjának. Mint magyar költő szegénységben halt meg, de soha sem hallott ajkairól senki panaszt nemzete vagy hazája ellen.

Azonban épen nem csalódtak meg az ő szívének, szeretetének, érdemeinek örökösei; mert habár nem kaptak a korán elhunyt atya után fényes palotákat, nagy kiterjedésű jószágokat, tündöklő aranyat ezüstöt; mind ezeknél sokkal fényesebb sokkal becsesebb kincs lőn az ő örökségök. A nemzet szeretete; melly olly kivétel nélkül annyi készséggel, olly gyengéden karolta az elhagyott özvegyet és árvákat forrón szerető kebelére, miszerint hasonló pártfogással eddigelé egy elhunyt írónk családja sem dicsekedhetik.

Már utolsó éveiben, midőn elbetegedett, ugyszólván magá-

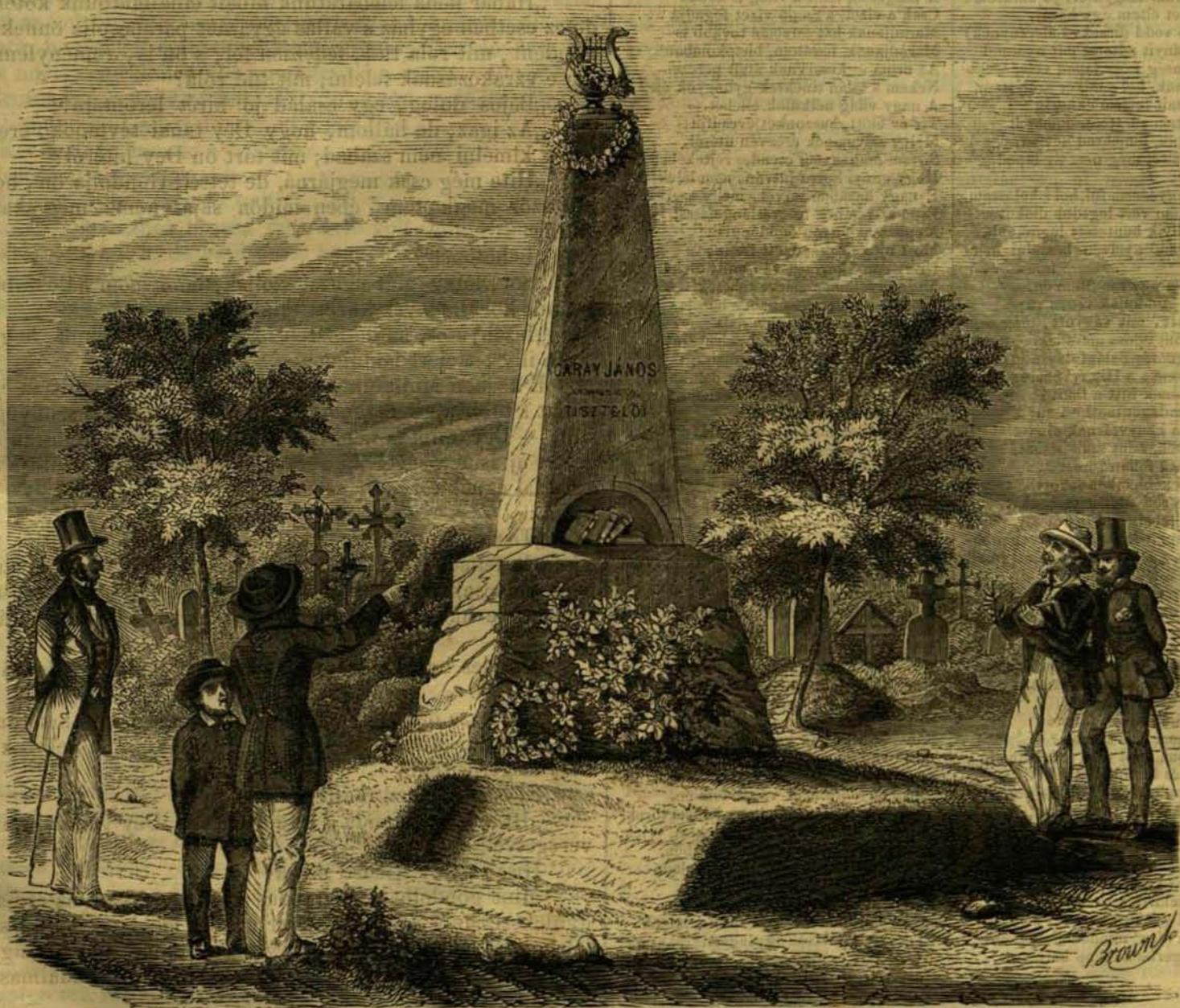
Garay János.

val tehetetlen állapotba jutott Garay János, több ízben s több felől nyilvánult azon tisztelet és részvét, melyet rég kiérdemlett; de a mint elhangzék a gyászhir országunk, nemzetünk szelében, hogy Kont költője, az Árpádok, Szent László ihletett szerzője kiadta nemes lelkét s családja szükségnek, inségnek van kitéve, a nemzet magáévá fogadá az árva családot, és vetélkedve küldé Pestre minden vidék azon szives adományokat, melyek összegével biztosítva lön az elhagyott özvegy szerény tisztességes háztartása, gyermekeinek illő nevelése. Többet ér ez, mint a világ minden aranya ezüstje, s fényesebben tündöklenek azon könyvek, melyeket Garay halála fakasztott, kelet legékesebb gyöngyeinél.

Ha valakiről, úgy Garayról el lehet mondani, hogy a midőn meghalt, akkor kezdte élni. Már temetésekor olly általános bánat volt az egész nagy sokaságon elterülve, a minőt csak azon

gerült bánatosan kitörő volt, de csak perczyire, például egyszer midőn szeme világa pár hétig szinte egészen megfogyatkozott, kimondhatlan keserű fájdalommal mondá környező családjának: „szeretnék meghalni, mert nem látlak benneteket.“ 1853. nov. 5-e volt a gyásznap, melly egészen elválasztá a halhatatlan szellemet, a roskatag, porhadó testtől. Hideg tetemei ott nyugosznak a pesti új temetőben, ékes sarkó jelöli azon sirt, melly szeretett Garayknak nyughelyül szolgál.

Garay János sarkóve szép hamuszín márványból készült másfél ölnyi magas lobor (pyramis), talapzata göröngyös szikla, tetejét lant ékesíti. Elöl ezen felirat olvasható aranybetűkkel: „Garay János hamvainak tisztelői“, alább egy fülkében négy zöld kötetű könyv van igen természetihven márványból kifaragva, melyek az elhunyt költő munkáit ábrázolják. Hátsz születésének és halálának éve, napja.

Garay János sarkóve.

férfiak végtisztességénél lehet feltalálni, kik érdemesek reá, hogy egy nemzet öltön érettök bánatos gyászt. Erre pedig Garay János teljes mértékben érdemes volt; mert az ő költeményein mind egyig, végig leng a forró nemzeti érzélem, honszeretet és tökéletes tiszta magyaros jellem. Ő ezen kifejezések nélkül talán akarva sem tudott volna írni. A mint ő tollat fogott, tiszta magyar szívbe mártá azt, s olly sorokat irt vele, melyeknek minden betűje egy-egy romlatlan magyar érzélem volt.

A mi személyes tulajdonait illeti, szelid, vidám, nyájas, mondhatni enyelgő kedélyű volt; rendkívül gyengéd férj és atya, hű barát, rendithetetlenül tiszta keblű hazafi. Halála előtt néhány évvel súlyos betegségbe esett, mellynek következtében idegrendszere nagyon szenvedett, szemei pedig egész a megvakulással határosan elgyengültek. Ez állapotában néha in-

E szépen kifaragott hideg köszál is egyik tanúsága és tanuja azon forró tiszteletnek, mellyben Garayt halála után nemzete részesíti. Legelőször Csegléden tartaték Simonffy Kálmán indítványára, hangverseny és táncmulatság e sarkó felemelésére, majd másfelől is érkeztek küldemények legnagyobb részt Császár Ferenczhez, s néhány forint Ney Ferenczhez is, ugyan e célra Midőn 100 és néhány ft. együtt volt, Császár elment Gerenday szobrász hazánkfiához, közölte vele szándékát és a csekély összeget; Gerenday pedig nem várta mig több pénzt mutatnak neki, hanem hozzá látott a munkához, s mult hónapban fel is állítá a drága hamvak fölött a szép emlékkövet, a takarékpénztárba betett pénzt pedig átengedé az özvegynek, hogy férjének még ki nem nyomtatott munkáira fordítaná azt. Illyen a tiszta keblű magyar polgár; nem sokat beszél hanem cselekszik.

Hogy e hideg köszál tanuja is a Garay iránti tiszteletnek, arról mult hétfőn tulajdon szemünkkel győződünk meg, midőn Obernyik temetéséről oda mentünk néhányan Garay sírházhoz, minden ember, mint valami szent kép vagy templom előtt tisztelő áhitattal süveget emelt a mint Garay sírkövére tekintve elolvasá a bele vésett halhatatlan nevet, és nem egy szem uszott könyekben, mellyeket e tisztelet, szeretet, és a nagy veszteség fölötti bánat sajtolt.

És most legyen ennyi elég a mi gyenge tollunkból, szóljanak elhunyt nagy hazánkfia jellemzéséül az ő saját keze által megírott sorok, mellyeket egy időben Vahot Imréhez intézett, midőn ez arczképét szándékozával kiadni, adatokat kért tőle életrajzához.

„Ágat kívántál pályalombjamból
S jegyzékeket, hogy életrajzomat
Megírd belőlük. Hagyd el, jó barátom!
Mit érdekelhet életem egy hazát,
Mellynek (ne vedd dicsekvő álerénynek)
Még oly parányit adtam; mit nyereid
A nagy közönség vagy lapod vele,
Ha feljegyezzük, hol s mikor születtem,
Mit irtam és mit tettem ekkor?
Ha az, mit irtam s tettem, önmagát
Főntartni képes, fenmarad nevem;
Ha nem: haláltól meg nem óv lapod.

Vagy azt jegyeztem föl, hol iskoláztam,
Mellyik tanítóm vert legtöbb diákot
Fejembe, mellyik büntetett leginkább,
Ha szép hazám' nyelvén beszélni mer-
tem . . . .

Az iskolát nem úgy tanultam én,
Hogy édesen gondoljak vissza rá;
Lelkemnek azt, mit vágyott, meg nem
S így én viszont adósa maradték. [adta,
Pécsett Virágon és Zalánfutásán
Csüggött szívem s a Himfy' hősregin;
Pesten cométának hitt a tanító
Mint ritka vendégét mathesisán,
S mert télen a könyvtárnak olvasóját
Jobban fűtötték, mint szállásomat,
Tányát ütöttem foliansi közt . . .
Az isten, a ki keblemben lakott,
A szent művészet' tündér csarnokát
Mutatta fel lelkemnek álmain,
S mindent tanultam hangya-szorgalom-
Csak azt nem, a mit az élet kívánt. [mal,
Miért mutatnál fel ily életet?
Mellyet ha visszaélnem kellene,
Igaz, megint csak úgy élném magam;
De hogy fiam, vagy más kövesse azt,
Föltételetlen nem tanácslanám,
Mert írva van, ki e pályára lép,
Az a világgal már számot vetett.
Avagy kevés örömvirágimat,
És szenvedésem' hosszú táborát
Irtam, s irassam újra általad?
Azok, barátom, mást nem érdekelnek,
Mint engem és legfőlebb titeket,
Kikhez szívem' rokon szerelme vonz,
Az ősz szülekét s jó testvéreket,
Egy két barátot és a szende nőt,
Kiben megüdvözültem itt a földön.
Az öröm törekeny harmatepp, barátom,
Az a keserv is: míg a rét' virágán,
Vagy a szemeknek ragyog,
Tükrözve áll gyöngyében egy világ,
A szép szivárvány' minden színében!
De ejtád tengerbe a csepp harmatot,

Vagy a világ' ülébe könnyedet,
S ki mondja, hogy gyöngyöt vetél belé?
A tenger is, mint a világ is abban
Csak a vizet, a csepp vizet fogadja . . .
Maradjanak hát szívemé tovább is
Maradjanak, barátom, birtokomban
Az öröm és keservnek átélte perczei.
Nekem s talán tinektek gyöngyökök:
A nagy világ nélkülök ellehet. —
Tíz év előtt, huszonkét éves ifju
Meleg szívemnek érezvén ütését,
Sirtam magányom csendes rejtekében,
Hogy ennyi korra jutván, nem lelék
E nagy hazában szívem, mely szerelmem
Esdő szívemnek testvérlángolással
Megoszsa forrón égő lángjait;
Most újra sírok, edzett férju,
Hogy ennyikorrajutván, mily csekély az,
Mit vágyaimhoz mérve teheték.
E hon nem a lant és babér hazája,
A dalnok ihlett, ihletlen dala
Egyképen elszáll szellők szárnyain,
A nép nem érti meg apostolait.
S mi néha néha, visszazeng dalukból,
Nem a szívé, a sziklabércz echója.
Mit is törődik azzal a világ,
Az ég eszénél nőtt-e a virág fel,
Vagy hű kertésze könnyvel öntöze?
Csak ablakán vagy keblén illatozzék!
Mi gondja rá, miből termett a gyöngy,
Mellyet fűzében hord nyakán a nő;
Érzéketlen kis kődarabka-e,
Vagy érező állatka könyűje?
Csak szép nyakát ékítse csillogása!
Mi gondja, vigan szötte szálait
A száleresztő kis selyembogár,
Vagy életét temette el művébe?

Vagy azt tudassuk szives olvasóddal,
Mi rangban állok a polgári pályán?
Milly hivatalban, mellyek czímeim?
Kunyhóban élek avagy palotában.
És több eféle fontos dolgokat?
Rangomra kurtán hangzanék a válasz:
„Iró" vagyok — vagy ha hízelnék
Szabad magannak — „költő!" ebből áll,
Ennél egyébre nem vágyódom én,
S nagyobbra nem kell, hogy lelmem törek-
Polgári pályám meg legyen nekem, ljék,
A legszivélyesb nő' rokon szívében,
S egy gyermekimben szépen sarjadó
Családi élet' földi édenében.
Ennek s hazámnak minden érverést
Szentelni, tartom legszebb hivatalnak;
Sigy czímem is csak úgy legyen s csak egy:
Az emberé és a hű honfié.

Barnum életéből.

Közl: Dr. HEGEDÜS.

(Folytatás.)

Mint az északamerikai államokban szokásos, nevelésemnél igen ügyeltek arra, hogy az egyházba vasárnaponként szorgalmasan járjak s még olvasni sem tudék, midőn már a vasárnap iskolák figyelmes hallgatója voltam.

Régi egyházunk sem toronnyal, sem harangokkal nem bírt, de hüves fekte miatt nyáron át kellemes gyűlhelyül szolgált a betheli lakosságnak. Azon lelkészek között, kikre visszaemlékezem, fellengző s egyszersmint élczes szónoklatairól híres volt *Dey Rikard*. Nem lehet csodálni, hogy e tulajdonságai őt a mint a világiaknál kedvelté, — a szigorubb hívők, különösen pedig kortársai előtt, gyűlöletessé tevék. — Történt, hogy egyszer bizonyos merész vallási tételek miatt zsinat elé idézte-

tett, vasutak, gőzösök az időben még nem lévén, Dey szokás szerint lóháton indult a zsinat helyére, Midltaunba. Utközben egyik kortársával találkozott, ki bár őt személyesen nem ismeré, nagy ellene volt. Csakhamar beszédbe eredt a két utitárs s a fanyarképü lelkész Dey neve után kérdezősködék:

„Nevem Rikard mester“, volt Dey válasza, ki nevét ildomosan elhallgatá, „lakásom Grinfield.“

„Akkor bizonyára ismeri Dey Rikard lelkészt, ki ön szomszédságában lakik?“

„Oh igen, jól ismerem.“

„Nos, mit tart ön róla?“

„Azt, hogy őt sérteni nem lenne tanácsos, s nekem semmi kedvem e ravasz körmei közé kerülni. — Bár hallgatok, olly dolgokat tudnék róla elmondani, hogy a szent gyülekezet csak bámulna hallattukra.

„Habár néha felebarátunk hibáit elhallgatnunk kötelesség, de ez esetben egyház s vallás egyaránt parancsolja önnek, hogy mindent, mit róla tud, fedezzen fel, s ön is, reményem, meg fog e várakozásnak felelni; mit tud róla?“

„Bajos dolog, egy család jó hírét lerontani!“

„Az igaz, de hallom, hogy Dey tanai tévtanok, eretneket pedig kimélni nem szabad; mit tart ön Dey hitéről?“

„Hite még csak megjárna, de tettei! Gondolja ön, hogy őt többször megleptem, épen midőn saját nőmet meg akará csokolni.“

„Lehetlen!“

„Sőt, hogy már igazat szóljak, én őt nöm hálósobájában gyanús körülmények között találtam.“

„Iszonyatos, na de hiszen majd gondoskodjunk, hogy Dey uram ily tetteiért lakoljon.“

E közben Midltaunba értek. — Másnap megnyilt az egyházi zsinat s több apró tárgyalások után Dey ügye is szőnyegre került, — Dey mintha nem is volna érdekelve, nyugottan beszélgetett uj ismerősével, ki a vád felolvasása után felállt s ájtatos arczzal égnek forgatva szemait, fanyar vonással ajkait e szókra nyitá:

„Tisztelt gyülekezet, rejtélyesek a gondviselés utjai, tegnap sikerült felfedeznem, miszerint Dey Rikard, egyik kortársunk nejét nemcsak megcsokolta, sőt olly körülmények között találtatott neje hálósobájában, mellyek házasságtörést méltán gyaníttatnak.

Csendes borzadály futotta végig a feszülten hallgató gyülekezetet.

„Nevezze ön tanuit!“ mondá az elnök orroló hangon.

„Tanum Rikard mester, ki vallományát ha kell esküvel is kész megerősíteni.“

Ki ezen Rikard mester?

„Itt van ő“, monda a szigoru férju, Dey vállait bizalmasan veregetve.

Hisz ez Dey Rikard maga!

Mint gondolhatni hatalmas kaczajra fakadt az érdemteljes gyülekezet, mig a vádló fanyar arczán meglepetés, düh, szégyen leirhatlan zavarban vonult végig. — Hahota között hagyá el a gyűlés termét, mig Dey vád alól felmentetvén, diadalmasan tért vissza Grinfieldbe.

Tizenöt éves valék midőn atyám elszenderült s a világ nem igen szép kilátással kecsegtetett. Apám tetemes adósságokat hagyott maga után, anyám csak nagy szorgalom és kitünő gazdálkodás által birta kis családjának létét biztosítani s én, ki meggazdálkodott filléreimet atyámnak kölcsönzém, minden nélkül léptem a nagy világba, illetőleg egy kis falu kisszerű boltjába. — Szorgalom és ügyességem által azonban nemsokára főnököm kegyét megnyerni s ennek segélyével ismét néhány dollárt megtakarítanom sikerült.

1828-ik évi februar havában öregatyámtól azon meghívást nyertem, miszerint egy, az ő birtokában lévő, az országut mellett fekvő üres helyiségben szatócsboltot nyitnék. Meghívását követém s miután a szükséges árumennyiségeket megvettem volna, május hó első napján megnyitám boltomat. Remény és félelem között vártam a megnyitás napját. Egész tőkém 120 dollárból állott, boltom butorzata ötven dollárba került, a többi

pénzen árukat vásároltam. Gyönyörű szép reg volt, mellyen ön-
álló üzletemet megnyitottam s mert épen a környék nemzetör-
sége e napon fegyverben gyakorolta magát, már korán reggel
sok falusi nép tódult Bethelbe; az országut mentében levő ki-
cizírozott boltom figyelmeket magára vonta, csakhamar annyi
dolgom volt, hogy egy hajdani iskolatársomat segélyül kelle
hivnom. Este, midőn pénzemet összeszámláltam, hatvanhárom
dollárom volt, s mi több árukészletem észrevehetőleg meg sem
is fogyott, miből láttam, hogy nyereségem rendkívüli volt.

Leirhatlan, mennyire örvendeztetett meg az első siker. Üz-
letem, szorgalmam által mindinkább nagyobbodott s nem so-
kára a környék gyűlhelyévé vált. — Látogatóim közé egy vén
molnár is tartozott, kit Crofut-nak nevezünk. Crofut ügyes em-
ber volt, de a káromlás annyira szokásává vált, hogy minden
harmadik szava szitok volt. — Történt egyszer, hogy Silei Ná-
tán békebiránkkal boltomban találkoztuk, ki igen szelíd s vallá-
sos ember volt. Ez hallván Crofut szidalmait, komoly arcczal
kijelenté, hogy őt Konnektikut állam törvényei értelmében ká-
romlás miatt, egy dollár birságra kénytelen ítélni.

Crofut káromkodva felelt, állitván, hogy ördögöt sem tö-
rődik Konnektikut állam idétlen törvényeivel.

„Két dollár“, monda a békebiró.

Crofut újra káromkodik.

„Három dollárt fizet az ur!“

A káromkodásnak hossza vége nem volt, míg a rendithet-
len békebiró nyugott, de határozott hangon nyilvánítá, hogy a
káromlásért büntetése immár 15 dollárra emelkedett.

Crofut zsebébe nyult, egy husz dollárról szóló bankjegyet
kivett tárczájából s ezt iszonyu káromlással a békebirónak át-
nyújtá.

„Tizenhat dollár“, monda a békebiró s négy dollárt Crofut
elé tett.

„Tartsa meg, tartsa meg, mindjárt lekáromkodom.“

Ezzel káromkodni kezdte, de most már vigyázóbb volt, —
s midőn a hátralevő négy dollárt is elkáromolta, — komoly
hangon mondá, hogy husz dollár naponta káromlásért még is
sok, — ezzel csendesen távozott s az óta nem hallották káro-
molni.

(Folytatjuk.)

A Vág-völgye.

— Turóczmegye határától Nyitramegyéig. —

(Vége.)

Beszterczéből kihaladva, egyszerre egy domb rekeszti el
azon völgyet, mellyen eddig az országut kanyarult; mert a Vág
most kelet felé irányozza folyását. Míg a Beszterczén túl emel-
kedő dombon halad az utas, addig szeméit a tulparti panorámán
legeltetheti: keskeny völgy, környezve magas, erdőkkel fedett
hegyekkel, alattuk a Vág vize kanyarul, mellynek jobb partján
egy kiálló emeltebb dombon a Balassa Zsigmond által épített
nagyserű kastély Zsigmondháza (máskép Orlove) áll; melly-
nek számos szobáiban szintén némelly régiségek őriztetnek.
Vágbeszterczén túl, a szárazon utazót elhagyja a Vág vize s a
vidék is kelleméből s regényességéből sokat vesz; mert midőn
a Beszterczén túl emelkedő két dombot áthaladta volna, egy
keskeny völgybe ér, mellyet a Vág hullámai helyett csak a pru-
ziáni völgyből eredő patak hasít, s kastélyok és romok helyét
csak változatos idomu hegyek pótolják. De ez egyszerűség nem
tart soká; mert midőn másodfél órai utazás után Belus mezővá-
rosát túlhaladta volna, ismét a Vág völgyének előbbeni szépsé-
gét élvezheti. Tul a Vág jobb partján, a lisszai utszoroson ke-
resztül Morvaországba vezető ut szélén látni Puhó mezővárost,
melly fával és az ott csinált kék posztóval kereskedést üz. Le-
felé haladva az országuton, ismét a Vág partján látni az Asper-
mont gr. által lakott rovnyei kastélyt, mellyet pár év előtt egy
nagyserű kert övedzett, telve barlangokkal, lovagházakkal, ro-
mokkal, hollandi majjossal s más efféle épületekkel. Rovnyitól
óra járásnyira egy völgytorkolatban vannak a Telekessy-ek s
Rákóczy-ak által birt Lednicz vár romjai.

Az 6-szerű kastélylyal biró Ledecz helységet elhagyva,
Kossa mezővárosába ér az utas, mellynek hajdanta szerepet
vivő várából, midőn az Petróczy birtokában volt, ki a Vesse-
lényi nádor által előidézett összeesküvésben részt vön, nyomai
sincsének.

Míg az utas az országuton Iklava felé haladt, addig a tul-
parti vidék szemlézése bő élvezetet nyujt néki. Ott látni Pruska
mezővárosának tornyait, a Königseg gr. által lakott kastélylyal.
Ott fekszik Ikorócz régi, valaha sáncokkal övedzett, három
emeletes kastélya, és ugyszólván egyetlen falu sincs a tulpar-
ton, mellynek alacsony házai közül uri lakok nem emelkednének
ki. Ez így tart Illaváig, melly mezővárost hajdan az ott levő
várral együtt (melly még jelenleg is jó állapotban van) I. Mátyás
Magyar Balásznak, mint fekete serege fővezérének ajándékozta,
kinek halála után házasság által Kinizsy Pál birtokába jutott.
Itt alapítá Széchényi György érsek, 1692-ben a trinitarius bará-
tok első zárdáját Magyarországon. Illavának átellenében emel-
kednek Oroszlánykö várának romjai, egy vékony sziklaesucson,
ugy hogy alig gondolhatni, hogyan rakhatták körül falakkal e
keskeny meredek sziklát.

Illaváról egy pár igénytelen falun keresztül Dubnicz mező-
városába ér az utas, mellynek az Illésházy-ak által lakott kasté-
lyát, kertjét, képcsarnokát né mulaszsa el megtekinteni. Az
egyházban levő csodatevő szüz Mária több ezer bucsujárót
vonz ide.

Dubniczet elhagyva, Teplán kanyarul el a Nyitramegyébe,
mahnácsi hegyen keresztül vezető országut és azon fél óra alatt
Tepliczbe, az ugynevezett trencsényi fürdőbe jöhetni. E kénkőves
fürdő egyike Magyarország legrégebb gyógyforrásainak, mely-
lyet már olly sokan irtak le, hogy arról bővebben szólni feles-
legesnek tartom. Forrása nagyon gazdag vízben, ugy hogy
3—4 óra alatt az összes fürdőt megtölti, mellyek körülbelül
5000 akónyi vizet igényelnek. Szép vidéke, gyógyereje, s az
ottani kényelmes, vig élet, kivált az előtt, számos vendéget
csalt oda.

Már Dubnicztól kezdve a Vág völgye keskenyedni kezd,
kivált pedig Teplán túl a hegyek mindig jobban összeszorítko-
znak. Tul a vágparton gyönyörű kép tárul fel szemünk előtt:
egy sötét, bükkfaerdővel fedett meredek, sziklás hegynek olda-
lához ragasztva ég s föld között függve, fehérednek a szkalkai
zárdának rommá válni kezdő falai. E helyen egy szikla-barlang-
ban (melly mostanáig szemlélhető) sz. Zaeraster és Benedek re-
meték laktak, melly utóbbinak tiszteletére Jakab nyitrai püspök
1222-ben a sz. Benedek-rendiek számára itten zárdát építettett.
A zárdától nem messze egy kiálló szikladombon, honnan a nép-
monda szerint, sz. Benedeket rablók dobták a Vág vizébe, gr.
Turzó György (a nádor ösatyja) egyházat építettett, melly je-
lenleg szintén romokban van.

Már messziről látni a trencsényi vár főtoronyát; de midőn
Szkalka átellenébe érünk, a vár romjai egész nagyszerűségök-
ben tárulnak fel szemünk előtt. Addig míg a savanyuvizéről
nevezetes Kubra helysége mellett áthaladva, Trencsénhez köze-
ledik az utazó, elég ideje van e történetünkben nevezetes sze-
repet vivő vár multja felett gondolkodni, és azon idöket képze-
letében visszavarázsolni, milly idök lehettek azok, midőn még
itt a hatalmas Csák Máté zászlói lobogtak, minekelötte őket a
Rozgony mezején kivivott győzelem nem tiprá porba. Midőn
falai közt Magyarország egyik legnagyobb királya I. Lajos
gyakran mulatva, egyszersmind itt gyűjté 1362-ben IV. Károly
császár általi megbántását bosszulandó, Morvaországba beütendő
seregét. Midőn itt Zápolya s Bocskai csapatai tanyáztak. Szóval
e vár nemzeti történetünk majd minden korszakában szerepelt.

Trencsén némellyek állitása szerint Tarentius római had-
vezér parancsára építettett, s egyike Magyarország legrégebb
városainak. A vár nagy kiterjedésű falai a Vág részétől egy
vagy 50—60 ölnyi magas, meredek, majd függőleges sziklán
emelkedik, mellynek ép karzatáról a legszebb kilátás van. Leg-
nevezetesebb e várban a 76 ölnyi mélységű sziklába vágott kut.

A vár alatti keskeny tért a város foglalja el, melly ugy-
szólván, csak egy utcából áll. A város nevezetes épületei, a
volt jezsuiták, jelenleg piaristák három emeletes zárdája, a nagy

megyeház, az egyház, és az ujonan épített kórház. Trencséntől fél órányira fekszik Viszkupicze helység, hol 1708-ban Heiszter tábornok Rákóczy seregén győzedelmet vívott ki.

A Trencséntől Beczkó felé vezető utnak egyik része, sokban emlékeztet a sztrechnóira; mert itt is egy erdővel fedett hegynek oldalán vonul el, csak hogy a tulparti vidék nem kopár szikla, hanem viruló tájék, földve falvakkal, mellyek közül csinos uri lakok emelkednek ki, és a hegyek alját már itt-ott szőlők is fedik. A beczkói vár egy függőleges sziklán emelkedik, melly várat a népmonda szerint, a hatalmas Stibor vajda Beczkó nevezetű bolondja kérélmére építteté. E várnak szép kilátását éldelve, gondolatim az általam látott romokkal valának elfoglalva, képzeletemben azon régi idők merültek fel, midőn e várnak falai, a baglyok s denevérek huhogása helyett őseink harczias hangjaitól harsogtak vissza, midőn azok tornyairól büszke zászlók lobogtak s falaik a vigadók zaját hangoztatták vissza. De ezen idők elmúltak örökké és nem fognak többé visszatérni, és századok mulva e romok is elenyésznek, úgy hogy utódaink csak hagyomány után találандnak azokra. De azon kor fiainak is leendenek tán romjaik; mert azon ó-szerű kastélyokat, mellyek még jelenleg jó karban vannak, a még nálunknál elpuhultabb utódok kényelmetleneknek fogják találni, úgy hogy azok azon korban dűledékekben fognak heverni. De hogyne hozna az évek sora változásokat, mikor azokban a természet olly gazdag. Milly változásokat nyujtott nekünk is alig 12 mértföldnyi távolban, Hisz ott azon vadonban, hol utazásunk leírását kezdtük, nem volt semmi, mi emberek jelenlétére emlékeztetett volna; ott pedig, hol azt végeztük, szemünk előtt egyike a legáldottabb vidékeknek tárul elő, mellynek földjét gazdagon fedik a kalászok, hegyeinek alját pedig a híres vágújhelyi vörös bortermő szőlők koszorúzzák.

A számos földesurak által lakott Beczkó s vára a trencsén megyei nevezetességeknek utolsó helye. Beczkóval rézsutos általellenben fekszik a már Nyitramegyéhez tartozó, nagy ga bona-kereskedelmi város Vágújhely; a lengyelek, sziléziak, morvák, felsővidéki trencséniek s árvaik raktárak, hová a szegény népek pénze szívárog.

Ordódi István Károly.

Vidéki hírek.

Dobsina, aug. 14-én. Háromnapi esőzés leégett városunk azon maradványait is, miket mult hó 19-én a roppant tüzvész föl nem emészthetett, végromlással fenyegeti. A szétrepédeztet falak több helyen összeomladoznak s a teljesen átázott boltzatok alatt szerencsétlen lakosaink kevés megmentett holmija sincs biztosítva a károsulás ellen. Lehetetlen vala eddig, részint a szűkséges anyag, részint pénzhány miatt, a megmaradt romokat, hacsak rögtönözve is, földel alá hozni. Illy körülmények között a hamar érkező segély kétszeres becsü. Azért is lehetetlen tisztelettel nem említenünk t. Kohen testvér urakat Pesten, kik mint a triesti cs. k. szab. „Nuova società commerciale d'assicurazione“ főügynökei, mindjárt a vett jelentés után siettek városunk azon lakosainak, kik a nevezett társulatnál biztosítva valának, a biztosított összeg felét kifizetni, s így elsőik voltak, kiktől a károsultak pénzbeli segélyezést nyerének építkezéshez. — Hasonlóan a legbensőbb hála köszönetet kell nyilvánítanunk a derék iglóiaknak, kik a szerencsétlenek iránti részvétől vezéreltetve, három nagy ládával küldtek mindenféle ruhaneműeket, azon szegények számára, kiknek éltökön kívül, úgy szólván, semmijök sem maradt. A szerencsétlen segélyezettek hála könyveiken s forró szívből származó áldásaikon kívül nem képesek egyébbel meghálálni derék szepesi szomszédai szeretetteljes gyors segélyöket. Áldja meg a szenvedők Istene mindnyájokat s óvja meg minden olly csapástól, mellynek következtében felebaráti segély nélkül véginségnek lenne kitéve akét keze keresményére szorult számos családnya.

H. S.

Szarvas, nyárutó 13-án 1855. Olly sok gyász és szomorú hír után, tán nem fog ártani vigabb s kedvesebb hírekkel is városunkból lapunk tárogatóját megbővíteni. Először is tehát a hírek legszebbike az, hogy a cholera nálunk megszűnt, ha egészen nem is, de mind a betegek, mind a halottak száma annyira kevesedett, hogy azt az elmúlt napokkal összehasonlítva, már bajnak sem ismerjük el. Hogy nem kis változást idéz ez elő városunkban, azt nem csak azok, kik körében voltak e járványnak, de azok is, kik azt csak hírből ismerik — képzelik; — egészen más színt öltött újra magára városunk, az eddig komor és sápadt arcok újra derülnek, az eddig néptelen, hallgatag s csak a gyász harang zugásával elárasztott utcák, népesedni kezdenek, minden másképp mozog, áll és

működik, mintha egy mély álomból újra éledné. S hogy szavaim nem alap nélküliek, arra számtalan tanut tudnék előállítani. Többek közül csak egyet említek meg. Gyulay Gyula tánczmester, ki két hónap óta körünkben működik, háromszoros „igennel“ helyeselné állításomat, mert három hét óta megszűnt táncztanításait a mult napokban újra megkezdé.

ch. — e.

Tárogató.

— Ő csász. kir. Apostoli Felségének születésnapján megelőző este f. hó 17-dikén a nemzeti színház teljes kivilágítása mellett az összes színházi személyzet teljes magyar diszruhában éneklé el a néphymnust, melly alkalommal Ő csász. kir. Apostoli Felségének mellszobra babér koszorúval díszítették fel. Ezen hódolati ünnepély után a Kunok czimű daljáték adaték. A hymnus elzengése alatt, s az opera kezdetén jelen volt az udvari páholyban *Ernö* csász. kir. Főherczeg ő Fensége.

Másnap aug 19-én, mint Ő Felsége születése napján 101 ágyulövés hirdeté a budai várfalakról a birodalmi ünnep megviradtát. A két testvérváros egyházaiban hálaimákra gyülekeztek egyházi, katonai és polgári hatóságok és hű polgárok Ő Felsége boldog uralkodásáért és hosszú életéért esedezni a királyok királyának.

x* *Uj bankók.* Folyó hó 7-én kelt legfelsőbb rendelet következtében uj tiz forintos bankók fognak forgalomba kerülni; azokat pedig, mellyek most forognak kézen, jövő évi június végéig be kell adni. A beváltás jövő octoberben kezdődik el.

† Gyászhir. Obernyik Károly, egyike legjelesebb íróinknak, kecskeméti tanár folyó hó 19-én Pesten epemirigyben meghalt. A kimúlt ifjúkori férfiuban sokat vesztett irodalmunk ügye. Ismeri őt közönségünk szépsikerű drámái és beszélei után s emléke maradáno lesz irodalmunk történetében. Eltemettetése a Rokus kórházból történt, hova holtan vitetett át. Igen kevesen voltak jelen utolsó tiszteletén; a minek okát egyébiránt nem a költő iránti részvétlenségben, sem a világ tisztelethiányában kell keresnünk, hanem azon általános rémületben, melly a sziveket hónapok óta lenyomva tartja. Napi kronikáink feljegyezhetik az esetet, mint adatot az epemirigy borzalmaiból, de nem mint az emberiség és különösen az irodalmi és művészi osztályok szivtelenségéhez, mellyeknek képviselői bizonyára sziveikben eléggé gyászolják a korán elhunytat, habár koporsójánál meg nem jelentek is.

x* Kezdenek a jövő évre szerkesztett uj naptárak beköszönten. Legérdekesebbnak tartjuk számos olvasóinkra nézve, a *Protestans naptár* és *István bácsi* naptára megjelenését, mellyeknek nem csak időjárás, posta állomásokat stb. efféléket hirdető céljuk van, hanem minden a mi benők meg van írva, egyszersmind vallásos irányu.

x* Az egri érsek tizezer pengő forintot ajándékozott a népiskolákra, melly összeg ő mágának a vámokból jutott. Ha minden vámtizedből ennyi jutna az iskolák perselyébe, majd lenne akkor minden püspöki megyében szép iskola legalább annyi a hány helység. Amde nem kell illy fontos dologgal ajándéokra támaszkodni, hanem építsenek mindenütt a minő telik, s ha be nem érik vele gyermekeink emberkorukban, majd ők is hozzá járulnak valamivel, s mégis lesz idővel minden magyar falunak tisztességes iskolája. Legyen is minél több és minél jobb.

x* A pesti dinnyevásár javában folyik. A határban tartatni szokott göboly-vásár alig tartott egy 24 óráig, olly gyorsan összevásárolták a behajtott szarvas jószágot, mellynek legnagyobb része tehenekből állott. Hanem egészen vére mind szép husban és egészségesek voltak a beállított barmok. Az ökrök párja 170—235, a teheneké 110—140, a bivaloké 171 pftjával kelt. Ebből pedig azt remélhetjük, hogy a hus ára nem föl, hanem lefelé fog menni.

x* A budai hegyek között annyira szaporodik a nyári lakok száma, hogy ott azokból már is kitelnek egy kis falu. Nagyon természetes, hogy jó keresztények ott, hol maguk letelepednek, Istennek is emeljenek házat, oltárt. Illy szándékkal kezdtek a hegyi háztulajdonosok is templomot építeni a svábhegyen, mellynek folytatására mult héten hangversenyt adtak nemzeti színházunk legjelesebb művész tagjai, s a tiszta jövedelem 584 pft-ra ment. Az illyen művészek aztán megállhatnak Isten és ember előtt.

Szerkesztői könyvtár.

Megjelent Kolosvárott s minden könyvárusnál kaphatók: Egyházi imakönyv írta Medgyes Lajos. Ez újatodos imák szerzője, — Déczsi, ev. ref. lelkes, előszavában igen helyesen írja, hogy imakönyv írónak épen úgy kell születni, mint költőnek. És mi erős meggyőződéssel mondhatjuk reá, hogy Medgyes Lajos mind költőnek, mind imakönyvirónak született; vallásos emelkedettség, mély és valódi érzés, keresztényi buzgóság, helyesen választott nyelv jellemzik szép imáit, mellyek épülésére, vizsgálatására, és üdvére szolgálának minden keresztény olvasónak.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**